

บทคัดย่อ

จากการวิจัยเพื่อพัฒนาพบว่า ปางมะผ้าประกอบขึ้นมาจากความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ในอดีตแต่ละชุมชนได้สั่งสมภูมิปัญญาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตท่ามกลางป่าเขา บนความคิดความเชื่อตามวัฒนธรรมของตนเอง ความรู้และอำนาจการจัดการต่อปัญหาต่างๆ ขึ้นอยู่กับชุมชนและระหว่างชุมชน ต่อเมื่อชุมชนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาตามกระแสหลัก ตลอดจนนโยบายและกฎหมายของรัฐ ทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบ ผลกระทบที่ปรากฏและสะท้อนจากเสียงของชุมชนที่สำคัญคือความรู้ และอำนาจการจัดการบางประการของชุมชน ถูกบดบังและกดทับ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาที่สำคัญของชุมชนและพื้นที่ปางมะผ้าได้แก่ ปัญหาการจัดการทรัพยากรบนข้อจำกัดด้านพื้นที่และกฎหมาย และปัญหาความอ่อนล้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นอันเป็นผลจากการพัฒนาตามกระแสหลัก ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย

ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหของชุมชนและพื้นที่ปางมะผ้า แนวทางหนึ่งที่น่าจะส่งผลดีต่อชุมชนและพื้นที่ก็คือ การดึงชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทบทวนสถานการณ์ปัญหาต่างๆของชุมชนและพื้นที่ ค้นหาข้อดีข้อด้อย โอกาสและข้อจำกัดของตนเอง เพื่อนำไปสู่การหาทางออกที่จะแก้ไขปัญหต่างๆ ร่วมกัน โดยการพยายามค้นหาข้อดี ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน มาปรับใช้หรือผสมผสานกับความรู้และแนวทางการจัดการใหม่ๆ จากบทเรียนประสบการณ์จากภายนอก ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่พยายามจะคืนความรู้และอำนาจการตัดสินใจและการจัดการให้แก่ชุมชน ให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาต่างๆ บนฐานข้อมูลความรู้เดิมและความรู้ใหม่จากภายนอกด้วยตนเองได้มากขึ้น ซึ่งแนวคิดและกระบวนการดังกล่าวนี้คือเป้าหมายและแนวทางของโครงการวิจัยนี้

จากกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาพบว่า แต่ละชุมชนมีผู้รู้ และความรู้ภูมิปัญญาที่ใช้ในการดำรงชีวิตและใช้ในการจัดการปัญหาต่างๆ ทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน บางอย่างเป็นความรู้ดั้งเดิม บางอย่างเป็นความรู้ที่มีการปรับหรือผสมผสานประยุกต์เข้ากับความรู้ใหม่ตาม สถานการณ์ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป และด้วยกระบวนการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วมได้ทำให้ชุมชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของข้อมูลความรู้ที่ตนมีอยู่มากขึ้น ชาวบ้านกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมเวทีชุมชนและกิจกรรมพัฒนาซึ่งเป็นพื้นที่ ที่ชาวบ้านสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผยและกว้างขวาง ชุมชนต้องการ

เห็นการนำข้อมูล ความรู้ “สิ่งดี ๆ” ที่แต่ละชุมชนมีอยู่ออกมาเผยแพร่สู่สาธารณะ และถ่ายทอดสู่ลูกหลาน
เยาวชน และนำข้อมูลความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและพื้นที่ร่วมกัน

รูปธรรมที่เป็นผลจากกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนา หรือกระบวนการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม
เพื่อนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาของชุมชนและพื้นที่ก็คือ เอกสารข้อมูลและองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่นปาง
มะผ้าสู่การจัดทำหลักสูตรชุมชน ซึ่งตัวแทนชุมชนและชาวบ้านจาก 14 หมู่บ้านได้ร่วมกับทีมวิจัยจัดทำขึ้น
เพื่อเป็นแนวทางให้ครูและชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาไปสู่หลักสูตรชุมชนให้ลูกหลานได้เรียนรู้และ
เข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ของชุมชนและพื้นที่มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลสืบเนื่องจากการจัดเวที
และกิจกรรมพัฒนาระหว่างชุมชนได้แก่ การพยายามจัดทำร่างโครงการนำร่องพื้นที่พิเศษการจัดการผืนป่า
โดยชุมชน การจัดงานมหกรรม “ของดีปางมะผ้า” ซึ่งดำเนินงานโดยเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน
ในพื้นที่วิจัยและชุมชนรอบข้าง

แผนงานและกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ข้างต้นเกิดขึ้นได้ภายใต้กระบวนการดำเนินงานวิจัยที่
พยายามพัฒนาฐานคน พัฒนาฐานข้อมูลและความรู้ และพัฒนาฐานการจัดการ ที่พยายามให้ชุมชนเข้า
มามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ ซึ่งในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาเป็นเพียงการก่อร่างสร้างฐาน เป็นเบื้องต้น ซึ่งยัง
ต้องการการสานต่อเพื่อพัฒนาให้ฐานรากคือ “คนใน” ชุมชน/พื้นที่ มีความมั่นคง แข็งแรงและมีความยั่งยืน
ในการจัดการความรู้ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างแท้จริงต่อไป.
